



Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Sect. II. De ratione immediatè operatiuâ causæ secundæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

Alij Auctores, impugnata opinione limitantes, creaturis spiritualibus operationem tribuerunt, negarunt verò materialibus. Alij è contrario concesserunt materialibus, & negarunt spiritualibus. Hi ultimi facile refutantur, quia creaturae spirituales sunt capaces libertatis, imò, in multorum sententiâ solae illae possunt esse liberae; ergo creatura spiritualis habet propriam operationem. Consequentia probata est numero 1. Antecedens est certum in Angelo & animâ rationali.

- 4 Primi Auctores, negantes creaturis materialibus operationes, impugnantur communiter, quia etiam bruta habent operationes vitales sentiendi & appetendi, haec autem operationes debent fieri ab ipso principio in quo sunt, ut constat ex differentiâ principij vitalis à non vitali; ergo debent produci à bruto, sunt ergo bruta operativa: esse autem brutum principium vitale, non verò lapidem, est per se notum, nec sine manifestâ amentia negari potest. Huic argumento non fiderem; admitto enim libenter, aliqua entia vivere, alia verò non: addo tamen, posse hanc differentiam explicari, licet negetur viventibus operatio propria, si viventia dicantur ea quae sunt capacia recipiendi sensationes & cognitiones, &c. & earum effectus, etiam si eas physicè non producant. Eodem modo possit assignari differentia inter incrementum viventium quod dicitur per intus-sumptionem, & inter incrementum non viventium per iuxta-positionem, quin concederetur viventibus propria operatio, sed ita, ut Deus ad exigentiam illorum faceret illud incrementum per intus-sumptionem, quod non faceret in non viventibus, quia illud non exigunt. Et confirmo evidenter hanc differentiam: peto enim, Vnde probatur, bruta, quando vident v.g. vel audiunt, physicè operari? Dices, quia viuunt. Sed adhuc urgeo: Vnde probas, ea vivere hac vitâ physicâ? Si dicas, quia operantur immanenter, facis vitiosum circumulum, probans, ea vivere quia operantur immanenter, iam verò in hac quaestione probas, eas debere operari immanenter, quia
- 6 viuunt. Si verò dicas, à te videri bruti operationem, facile redargueris: licet enim videas, bruta videre vel audire, non tamen vides actionem in se emanantem à brutis (numquid si Deus eis infunderet visionem, id posses dignoscere?) ergo experientia non ostendit mihi eam actionem; sicut etsi videam niuem albam, corum nigrum, autem albedo & nigredo ab eis producantur, non video.

Dices, esse magnum discrimen, quia visio est actus vitalis, non verò albedo niuis. Ecce iterum redis ad tuam conclusionem, & petitionem principij: ego enim probo, non esse vitalem physicè, etiam si recipiatur in vivente; tu verò probas, esse vitalem quia producit, & ideo produci quia est vitalis, & ibi est tota difficultas. Vnde tu probas esse vitalem physicè?

- 7 Denique Disputatione 2. de Animâ, à num. 58. funditus hanc rationem euertam, ubi ostendam, viuens intentionale non requirere actionem. Solum hic addo, me mirari, hos Auctores, stando rationi & experientiae, clarius putasse, leonem producere suam visionem, quam calorem suam calefactionem, ut velint eos, qui hoc ultimum negant, convincere ex primo. Omisâ ergo hac pro-

batione, melius posset hoc idem ex eisdem brutis confirmari. Si enim bruta non efficiunt motum, cur eaduntur baculis, cur equo calcaria adhibes, cur canem ad te vocas, si ipsa animalia nihil profusus agunt, sed Deus ad eorum praesentiam? Nisi forte dicas, tunc Deum vocari, aut baculo cedi, ut moueat bruta; quae qualis non esset blasphemia?

Secundò potest refutari ea opinio ex Scripturâ Genes. 1. ubi Deus dicitur imperasse terrae, ut produceret herbam virentem, & facientem fructus; subditurque, id ita factum fuisse, & protulisse terram herbam virentem. Si autem Deus solus ad praesentiam terrae herbas produceret, terra verò ipsa nihil ageret; ut quid Deus terrae imperaret productionem herbarum? Sicut, quia ipse solus produxit lucem ad praesentiam aeris, non imperavit aëri ut produceret lucem, sed id quasi sibi ipsi imperavit, sicut in aliis effectibus. Accedit, verba Scripturae intelligenda esse proprie, & in rigore: non autem intelligerentur, si non produxit terra, non de terrâ ipsâ, sed de Deo acciperentur; ergo etiam creatura omnino materiales habent proprias operationes. Ratione etiam idem suadet: quia, quando ad praesentiam harum rerum videmus resultare effectus aliquos, ad praesentiam scilicet caloris calorem, lucis lucem, &c. connaturalis est (si aliqua ratio non vergeat) eos effectus reducere in eas res tamquam in causas, quam tamquam in conditiones puras. quae autem ratio erit, quae probet à calore non posse procedere calorem, vel à luce lucem? ergo. Imò addo, difficilius multò esse, ostendere Deum immediate influere in hos effectus: non enim videtur necessarius talis influxus, ut voluit Durandus, quam necessitatem influxus à causis creatis persuadere; hic enim ita clarus est, ut & idiotae omnes, omnesque Nationes videantur supponere, calorem calefacere, solem illuminare, &c. non autem ita videtur clarum, Deum cum omnibus causis creatis influere. Sed & hoc etiam extremum vitandum est, de quo supra satis.

Aduerto tandem, à nonnullis tamquam magnū absurdum inferri ex contrariâ sententiâ, posse etiam dici, causas materiales non recipere accidentia, neque haec illis inherere. Sed si hi loquantur de causalitate materiali; iam ostendi supra, valde dubium esse, utrum detur talis causalitas materialis in rerum naturâ; & probabilissimum esse, non dari. vnde non esset pro me absurdum, si hoc negaretur. Si verò loquantur de receptione, id est vnione, in hoc sensu, negarent illi consequentiam, quia video albedinem meae manus inunctam; & hoc, dicent illi, vocamus nos vnionem, siue id fiat per modum distinctum, siue non, calorem autem à calore prodeuntem non video, ideo hoc nego, non illud.

SECTIO II.

De ratione immediatè operatiua causae secundae.

DUPLIX potest esse quaestio, altera de ratione immediatè producente substantiam, altera de producente accidentia. Vtramque breuiter expedimus.

SVBSECTIO PRIMA.

De immediatâ causâ producente accidentia.

ACCIDENS aliud proprium, quod dicitur propria passio essentia, quale est summus calor respectu ignis, frigus respectu aqua, &c. aliud commune & minus proprium, ut actus cognoscendi & appetendi respectu animalis: & de utriusque potest esse praesens difficultas.

PRIMA CONCLUSIO. Propriae passiones producuntur immediatè à substantiâ, cuius sunt. Ita P. Suarez Disputatione 14. Metaphysica, sect. 3. & Disput. 18. sect. 13. & 17. Hurtadus Disput. 9. Physica, §. 21. & recentiores communiter. Probatur facile Primò experientia, quâ videmus, aquam recuperare pristinam frigiditatem, quam contrarium agentium violentia ei ademerat; illius autem frigiditatis nulla alia potest esse causa, nisi substantia aqua.

Respondetis, id fieri per occultam qualitatem accidentalem, residentem in aquâ. Sed bene communiter hæc evasio præcluditur: si enim tam occulta est illa qualitas, unde illam nostri: vel quo fundamento illam adstruis sine vllâ prorsus necessitate, nisi præcisè, ne des substantia virtutem operandi, prout semel id apprehendisti: Secundo reicitur, quia de ipsâ qualitate occultâ fit idem argumentum: illa enim non potest habere aliam causam creatam, nisi ipsam substantiam aqua, ergo aqua immediatè est operatiua illius qualitatis.

Dices, illam qualitatem non ab aquâ, sed ab eius generante fuisse productam. Sed contrâ, quia generans non potest illam conservare in secundo instanti; nam vel tunc non existit, vel non est approximatum aqua, ergo saltem conservatur immediatè ab aquâ.

Adhuc respondebis, eam conservari à solo Deo, suppleto defectum generantis. Sed contrâ Primò, si ad Deum recurris pro causâ conservante eam qualitatem occultam, relinquant eam qualitatem, & recurris ad Deum ut ad causam caloris & frigoris, quis te ad occultas qualitates trahit? Contrâ Secundò, quia non est recurrendum ad Deum, quando datur causa secunda sufficiens, & sufficienter approximata: sed aqua est sufficiens & sufficienter approximata sibi, ut in se possit producere eam qualitatem, ergo non est recurrendum ad Deum. Maior & consequentia sunt certæ. Minor suadetur, & quoad approximationem non eget probatione. Quoad proportionem sic ostenditur: quia si accidens, quod est multò imperfectius substantiâ, habet virtutem ut producat aliud accidens, cur substantia non erit proportionata ut producat suam passionem? Sanè sine fundamento id illi negabitur. Et hinc infero, passiones non solum conservari, sed etiam primò produci non à generante essentia, sed ab ipsâ essentia cuius sunt, quia hæc non est minus proportionata in primo, quàm in secundo instanti; ergo in utroque illas producet.

Mitro aliorum fundamentum, desumptum ex eo quod ignis generans v. g. producit aliū ignem & eius passiones, ergo poterit & proprias producere: mitto, inquam, hoc fundamentum, quia respondebunt aduersarij, passiones ignis geniti non

à substantiâ ignis generantis, sed ab accidentibus illius produci, quæ est aduersariorum doctrina.

Aduerte Primò, passionum productionem dici simplicem emanationem, non quia non sit propria & rigorosa actio; si enim passiones sunt verum ens reale, distinctum ab essentia, necessarium est ut terminent propriam & rigorosam actionem: dicitur ergo emanatio, quia consequitur necessariò productionem essentia.

Aduerte Secundò, licet passiones dicantur fieri nomine generantis, re tamen verâ non fieri, nisi ab ipsâ essentia immediatè. Dicuntur autem fieri à generante, quia oriuntur necessariò ex essentia ab illo productâ; sicut etiam tribuitur igni calefactio ob eandem rationem, licet propria illius causa & proprio nomine operans sit calor, quod obserua pro his quæ dicturi sumus libris de Animâ, dum de motu vitali egerimus.

Sed obieci contra Conclusionem: Substantia non est immediatè operatiua, ergo non producit suas passiones. Respondeo, sine vllò fundamento asseri hoc Antecedens, quod omnino falsum est: æquius est enim, ut virtus, quæ accidenti tribuitur, tribuatur etiam substantiæ multò perfectiori, quàm ut tribuatur accidenti imperfectiori.

Dices: Esse est prius quàm posse operari, ergo posse operari, est quid accidentale substantiæ. Sed ego contra hoc argumentum insto, & probo inde sequi, etiam in ipsis accidentibus, v. g. in calore, virtutem productiuam esse aliquid superadditum calori, & sic in infinitum; quia etiam in calore prius est esse, quàm operari, ergo. Respondent nonnulli, prius natura esse ipsum esse, quàm posse operari. Sed hæc solutio non placet, quia si prius naturâ est esse quàm posse operari, ergo esse distinguitur à potentia operandi, quia nihil potest esse prius naturâ se ipso; virtus autem calefactiua in calore non est posterior ad ipsum calorem, neque realiter neque naturâ: loquor de virtute in actu primo, abstrahendo iam ab approximatione, &c. Melius ergo negatur illud Antecedens, quod nullo modo vel apparenter potest vniuersaliter suaderi. Item & consequentia, quia etsi prius sit esse quàm operari, inde solum fit, prius substantiam debere existere quàm possit operari, vel ad summum inferitur, eam indigere consortio accidentium; nullo verò modo inde probatur, eam per se non posse saltem inadæquatè operari simul cum accidentibus posterius aduenientibus.

SECUNDA CONCLUSIO. Substantia potest etiam immediatè se solâ producere alia accidentia, quæ non sint propriae passiones. Hæc probabitur fusiùs libris de Animâ, dum ostenderimus, ab ipsâ solâ produci amorem; interim suadetur à simili, quia si vnum accidens potest se solo producere aliud, etiam si non sit passio illius, cur non poterit idem præstare substantia quæ perfectior est accidente?

TERTIA CONCLUSIO. Potest substantia immediatè in alio subiecto producere ea accidentia quæ in se producit, nisi impediatur concursu accidentis in ipsâ substantiâ existentis. Ignis v. g. si carens miraculosè calore, applicetur alicui passio, illud calefaceret. Probatur, quia calor productus in alio subiecto, non est perfectior quàm perductus in se; item modus operandi transeun-

ter non est perfectior modo operandi immanenter: sed in se ipso potest producere calorem immediatè, ergo etiam in altero passo, si ei applicetur. Quare autem de facto, quando ignis habet calorem, non producat immediatè calorem in alio subiecto, dicitur Conclusione quartâ. Quid huic argumento responderi posset, vide numero 18.

Huic Conclusioni opponitur Suarez, moueturque, eò quòd numquam videmus substantiam operari eiusmodi accidentia in alio subiecto sine consortio accidentis, ergo quia nequit sine illo. Sed facile negatur consequentia: ratio est, quia cum ignis sit minùs distans à seipso quàm ab alio passo, priùs in se producit calorem, quàm in alio, nisi illum habeat in se; id autem non oritur ex necessitate consortij caloris ad illum producendum in alio subiecto. Vnde, si sine calore applicaretur passo, impedireturque in se illum producere, sine dubio illum producere posset immediatè in passo, sicut poterat antea in se.

Posses adhuc fortè vrgere, non esse bonam consequentiam, potest ignis in se producere calorem, ergo potest etiam in passo sibi approximato; nam Angelus potest producere in se intellectiõnem, non potest autem in altero Angelo sibi approximato. 19 Respondeo, concedendo libenter, eam consequentiam non esse vniuersaliter bonam, ego autem eam facio in materiâ particulari, vbi non est specialis aliqua ratio, propter quam possit negari: nam & ignis est productiuus caloris absolute (vt supra ostendi) & calor est producibilis ab extrinseco, nam saltem ab alio calore extrinseco produci potest. Inde valdè probabiliter infero, & ab ipso igne posse produci in alieno passo: at intellectio in Angelo non est producibilis ab extrinseco, vnde non solum ab altero Angelo, sed neque ab intellectiõne alterius produci potest, cum tamen calor, de quo agimus, produci possit ab extrinseco; non ergo ex Angelo quidquam infertur contra nos.

QUARTA CONCLUSIO. Naturaliter loquendo accidentia passi, similia accidentibus substantiæ operantis, non producuntur immediatè ab ipsâ substantiâ, sed ab accidentibus illius. Calor v.g. productus in ligno, non fit immediatè ab igne, sed à calore ignis. Ratio est clara, quia illa accidentia sunt magis proportionata effectui, quia sunt eiusdem speciei; ergo ipsa producunt immediatè accidentia in passo. Confirmatur: illa accidentia, in quocumque subiecto existant, producunt alia sibi similia eodem modo; calor v.g. siue in ferro, siue in aquâ, siue in alio subiecto existat, producit eodem modo calorem: sed tunc non iuuatur à substantiâ ferri aut aquæ, quæ non est productiua caloris, ergo etiam si sit in igne, se solo producet alium calorem, nec tunc attemperabit suam virtutem, etiam si vnus ignis eam attemperet in præsentia alterius; quia cum sit magis proportionatus calor, quàm ignis alteri calori, inde est, vt licet vterque possit producere calorem, connaturalius tamen sit, vt cum producat solus calor; in duobus autem ignibus reperitur eadem proportio, vnde vterque aequaliter concurrat ad alium, si aequaliter applicatus sit.

21 QUINTA CONCLUSIO. Multa sunt accidentia, quæ producuntur simul à substantiâ, & ab alio

accidente, v.g. omnes cognitiõnes ab animâ & à speciebus impressis. Item actus voluntatis ab animâ, & ab habitibus vel naturalibus vel supernaturalibus, vt fusiùs ostendetur in libris de Animâ.

SUBSECTIO SECUNDA.

De causâ immediatè productiua substantiæ.

TRIPLEX potest esse difficultas. Prima, an substantia sola concurrat vel possit concurrere ad productionem immediatam alterius substantiæ. Secunda, an solum accidens. Tertia, an substantia simul & accidens.

SUBSECTIO TERTIA.

Sententia Thomistica proponitur.

THOMISTÆ negant, vllam substantiam totaliter aut partialiter posse immediatè aliam substantiam producere. Probant Primò auctoritate S. Thomæ & Aristotelis, asserentium, omnem actionem esse inter contraria quæ solum sunt accidentia, ergo substantia non producit immediatè aliam substantiam. Abutuntur hi 11 Auctores hac doctrinâ D. Thomæ, quæ, si vtiacet intelligenda esset, probaret contra ipsos Thomistas, nec ab accidentibus posse produci substantiam, nec actum ab habitu, nec amorem à voluntate, quia nulla ex his productionibus esset inter contraria; consequens autem in omnium sententiâ falsum est. Respondeo ergo, intelligendos esse hos Doctores de primâ radice operationis substantialis, quia vna substantia semper incipit debellare aliam, producendo accidentia contraria illis quæ sunt in substantiâ debellata: cum hoc tamen fiat, vt postea, expulsi iam contrariis accidentibus, vna substantia immediatè producat aliam. Eodem modo eos intellige, quando docent, substantiam non esse immediatè operatiuam, id est, non esse primò operatiuam extra se, quia priùs accidentia producunt alia sibi similia, deinde substantia producit aliam substantiam immediatè.

Dices Secundo cum recentioribus quibuldâ, 23 Si substantia sit immediatè operatiua alterius substantiæ, sequitur, eam agere in distans, quod repugnat. Respondeo Primò, me dixisse supra, posse causas operari in distans, dummodo operentur in medio. Secundo rogo, quomodo hi intulerint ex eo, quòd ignis in stupâ sibi approximata producat formam ignis, sequi, ignem agere in distans; numquid tunc distat stupâ ab igne? ergo propter hoc non debet negari vniuersaliter virtus producendi substantiam aliis substantiis. Adde, hoc argumentum etiam probare, neque ab accidentibus posse eas produci, quia tam distans accidentia ignis, quàm forma ipsa ignis à stupâ comburenti: ignis enim forma est in toto passo, vbi sunt eius accidentia, quomodo ergo propter hoc argumentum negatur forma ignis productio alterius forme, & ea conceditur accidentibus ipsius?

Quòd si propterea dicas nec accidentia ignis 24 id efficiunt accidentia quæ sunt in ipso passo; si hoc, inquam, dicas, reicietis Primò argumentum communi, quo id infra negabitur omnibus accidentibus. Secundo, quia in ipsis accidentibus

later tota difficultas. Rogo enim, calor ille stupor nonne est productus à calore ignis? ergo in distantia, ita tu suprà inferebas; ergo est eadem difficultas de accidentibus.

Video, te adhuc habere vnum angulum ad quem fugias: dices enim fortè, ignis accidentia producere calorem in solâ superficie indiuisibili stupor sibi contiguâ, hanc autem rursus in aliâ immediatâ, & sic de ceteris. Parum hæc solutio iuuat hos Auctores. Primò, quia sententia Aristotelica, quam ipsi defendunt, non admittit tales superficies indiuisibiles vnâ post aliam. Vnde necessariò debent concedere, aliquando produci ab agente calorem in parte diuisibili, & consequenter in aliquâ non immediatâ secundùm se totam agenti, quia pars diuisibilis secundùm se totam non tangit agens vicinum. Sed relinquamus hanc impugnationem pro alio loco, iam magis ad rem nostram. Secundò arguo, Cur ergo idem non dicunt de formâ ipsâ substantiali ignis, scilicet eam producere ignem in primâ superficie stupor, à quâ superficie rursus in secundâ producat, sicque diffundatur ignis per totum passum. Concludo, argumento ex distantia non specialius impugnari substantiæ actiuitatem, quàm accidentis; quia tam vicina est substantialis forma, quàm eius accidentia, cum ambo sint in eodem subiecto.

Tertiò, quia potentia & actus debent esse in eodem genere, ergo substantia non est immediatè operatiua. Sed retorqueo argumentum: accidens & substantia non sunt in eodem ordine, ergo accidens non poterit immediatè producere substantiam. Imò ex hoc Antecedente contrarium ego inferrem, scilicet, substantiam à solâ substantiâ posse produci, quia ambæ solæ sunt in eodem ordine. Negandum ergo absolute est illud Antecedens, quia Deus producit creaturas, cum quibus non est in eodem ordine, & substantia producit accidentia, à quibus maximè differt. Dixi, negandum absolute, nam pro meo intento deberem iam eo vti, vt inde inferrem, substantiam producere substantiam, quia sunt in eodem ordine, vtrâque & potentia, sed non vtor pro verâ sententiâ falso principio.

SUBSECTIO QUARTA.

Vera sententia.

SIT ergo PRIMA CONCLUSIO. Substantia potest, imò de facto producit aliam substantiam. Hæc est communis inter nostros, Scotistas, & Nominales. Hanc probant nonnulli, quia inter creaturas debet esse virtus productiua formæ ignis v. g. materia enim habet virtutem passivam ad illam causandam materialiter, ergo illi debet correspondere virtus creata efficiens; hæc autè non potest esse accidens, quia est improprietatum, ergo erit substantia. Hoc argumentum displicet, quia ex re minus certâ, qualis est causalitas materialis materiæ in formas (de quâ suprà) vult probare rem certiorè, scilicet ignem produci ab igne. Secundò, quia etsi detur potentia passiva in materiâ, non idèò debet in creatis dari virtus actiua illi respondens; Angelus enim habet virtutem passivam naturalem recipiendi species impressas, & tamen ei virtuti non cor-

respondet alia creatura effectiua, quia solus Deus potest vt auctor naturæ, eas species infundere, iuxta sententiam valde communem, quæ etsi fortè vera non sit, non reiicitur ex hoc capite. Non ergo est bona ea consequentia. Melius ergo probatur Conclusio nostra, quia magis proportionatè est substantia ignis cum alterâ substantiâ ignis, quàm calor cum igne; ergo potiori iure ignis immediatè producit alium ignem, quàm calor. Confirmatur: quia inter duas res, quarum vna est proportionata cum effectu, alia verò non, nequit sine fundamento productio immediata effectus adscribi causæ minus proportionatæ, & negari magis proportionatæ. Sed (vt vidimus) nullum est fundamentum ad concedendum productionem substantiæ accidenti, & non alteri substantiæ; neque experientia ostendit nobis, ignem procedere à calore, & non ab ipsâ formâ: aliunde autem magis proportionata est substantia cum substantiâ, quàm accidens cum substantiâ; cur ergo, si nec proportio inter causam & effectum te iuuat, nec experientia contrarium docet, tam violenter contra naturas rerum negabis substantiæ virtutem productiuam alterius substantiæ, & eam concedes accidenti? Veritas hæc ex secundâ Conclusionè amplius confirmabitur.

SECUNDA CONCLUSIO. Nequit accidens se solo producere substantiam. Probat, quia causa totalis debet continere formaliter vel eminenter effectum, nemo enim dat quod non habet, sed accidens non præcontinet substantiam nec formaliter, quia non est substantia, nec eminenter, quia non est perfectius, sed multò imperfectius illâ; ergo non potest esse causa adæquata substantiæ.

Respondent Primò Thomistæ, accidens operari nomine substantiæ continentis alteram substantiam. Sed contrâ, quia operari nomine substantiæ, est mera denominatio extrinseca in accidente, quâ nihil perfectionis illi additur: quòd autem substantia præcontinet aliam, parum interest, si ipsa non influat immediatè in substantiam. Sicut enim parum prodest, Regem esse egregium Ducem, vt eius milites nomine ipsius decertantes hostes superent, si Rex ipse illis non adsit consilio, nec cum eis pugnando, vel eos regendo, hortando, &c. concurrat similiter, quid pauperem subditum iuuat, vt sui Domini nomine magnificos sumptus faciat, si neque nummum Dominus ei donat neque dat mutuum, nec alij eius nomine. Ita parum proderit accidenti ad hoc vt substantiam producat, hanc contineri ab alterâ substantiâ, cuius nomine accidens vt illius famulus operatur, si nihil ex eâ continentia substantiæ deriuatur in ipsum.

Respondet Paulus Aresius lib. 1. de Generatione, quæst. 20. sect. 4. eò quòd accidens operetur nomine substantiæ, posse assurgere ad producendam substantiam. Sed hoc est ludere verbis. Quid enim est assurgere? numquid dormiebat accidens? aut iacebat in lecto? aut dum assurgit, induit nouam essentiam, quâ citius factum iam possit substantiam producere, quam, si non haberet eam denominationem operantis nomine substantiæ, non potuisset generare? Respondent Secundò alij, deriuari à substantiâ in accidens virtutem, mediâ quâ operetur. Sed contrâ,

31 trā, quia vel hæc virtus deriuata est accidens, vel substantia. Si accidens, adhuc est impropor-
nata ob dicta: si substantia, ergo iam substantia
producit aliam substantiam immediatē, ideoque
non erit necessaria illa virtus deriuata, sed imme-
diatē ipsa substantia ignis operabitur, quia non est
fundamentum ad concedendum illi substantiæ
ignis deriuatæ immediatam operationem, non
verò ipsi substantiæ ignis, à quā deriuatur; cum
tua argumenta æquē procedant de vtrāque sub-
stantiā: fundantur enim in conceptu substantiæ
creatæ vt sic.

Hinc etiam reiciēs sententiam aliorum, qui
eas productiones, factas ab accidentibus, tri-
buunt rationi genericæ aut specificæ illius sub-
stantiæ quæ producitur, v.g. quando producitur
rana ex aquā & calore, &c. dicunt, eam produ-
ctionem fieri à ratione specificā ranæ, cuius ea
32 accidentia sunt instrumentum. Dixi, ex dictis
reici hanc sententiam: quia si, etiam quando
existit ipsa rana, non possunt accidentia illius
adæquatē producere ranam, multò minùs po-
terunt eandem producere quando actū non exi-
stit. Quod si hi Auctores dicant, ea accidentia
solum partialiter concurrere, & ab eo cōcursu ac-
cidentium ranam denominari operantem; si hoc,
inquam, dixerint, quoad primam partem conue-
nient cum sententiā Suarez, de quā statim; quoad
secundam verò erit quæstio de nomine, vtrum
scilicet propter eum accidentium concursum,
etiam ranæ, quæ tunc non existunt, dicendæ sint
operari, de quā quæstione de nomine non sum
solicitus. Vides ergo, hos in re planè conueni-
re cum Thomistis, & quasi noui aliquid dice-
rent, recurrere ad rationem specificam ranæ.

33 Displicet verò Secundò in his, quòd cum ipsi
negent rationem aliquam ranæ vt sic abstractam
ab inferioribus, (negant enim nobiscum præci-
siones omnes obiectiuas in creatis, neque aliam
rationem specificam ranæ agnoscunt, quàm om-
nes ranas simul sumptas, confusè tamen cog-
nitas) cum inquam hoc concedant, non video, quo
pacto dicant, rationem communem ranæ produ-
cere aliam ranam, quia in ipsā ratione communi
includitur rana ipsa producta, & ipsius filij, vt
sic dicam, & aliæ possibiles, quæ numquam exi-
stent. Quomodo autem rana dicetur se ipsam
primò producere, & quomodo huius ranæ filij
vsque ad finem mundi, dicentur genuisse suum
proauum vel atauum? Idem est de numquam
extituras.

34 Fortasse propterea hi limitabunt suam senten-
tiam, dicentque, se solum nomine rationis speci-
ficæ ranæ, intelligere solas ranas quæ iam exite-
runt. Sed contrā manifestè, quia si de re ipsā
loquamur, eodem planè modo hinc in lacunā
aut piscinā Pragenſi producitur rana, siue in In-
diā siue alibi essent ab initio mundi aliæ ranæ, si-
ue non, vt est manifestum lumine naturæ; ergo
ista accidentia non magis respiciunt ranas, quæ
ante quinque millia annorum fuerunt in Indiis,
quàm futuras. Sed nec necessum est, tam procul
aut tam retrò abire. quid ad hanc generationem
cum accidentibus ranæ, quæ iam sunt vel in alte-
rà parte piscinæ, in quā ista generatur? ergo non
potest villā probabilitate tribui ea generatio ran-
æ omnibus aliis ranis quæ de facto existunt,
& multò minùs iis quæ iam extiterunt.

Ex hac eadem ratione ostenditur, hos multò
grauius errare, dum eis accidentibus tribuunt re-
spectum transcendentem ad omnes & solas ra-
nas quæ præcesserūt. Constat autem, id esse falsi-
simum, quia eadem accidentia essent in hac pisci-
nā, siue fuissent siue non aliæ ranæ in Indiā &
alibi, vt dixi; ergo si tunc non dixissent hæc acci-
dentia respectum essentialem ad illas ranas, nec
illum iam dicent. Patet euidenter consequentia,
quia respectus essentialis seu transcendentalis est
omnino immutabilis. Neque melius poterunt
hi respondere, si rationem genericam ranæ ve-
lint dicere esse aliquam formalitatem ab omni-
bus obiectiue abstractam: nam ratio communis
abstracta, neque realiter existere, & multò minùs
realiter operari potest, ergo non potest ei rationi
communi vllō modo tribui ea productio. Vides
ergo, hos Auctores & in re & in modo loquendi
errasse. In re; iam enim ostendi eos conuenire
cum Thomistis impugnatis; insuper, quia illum
respectum transcendentem malè concedunt
ad ranas precedentes. In modo autem loquendi
etiam errant, quia numquam dicuntur omnes
ranæ precedentes producere iam vllam ranam,
præsertim quando hæc producuntur sine concu-
rsu immediato aliarum, sed ex putri, seu ex excre-
mentis.

Obiicies: De facto multæ substantiæ produ-
cuntur à solis accidentibus, animalia oriuntur
ex putrefactione; aurum, argentum, reliquæque
metalla & gemmæ non habent vllam causam
substantialem à quā producantur, ergo à solis
accidentibus producuntur, potest ergo accidens
se solo producere substantiam. Respondeo, eas
35 substantias produci à solo Deo, vt auctore na-
turæ, qui tenetur supplere defectum causarum
naturalium, quando materia accidentibus dispo-
sita exigit naturaliter productionem formæ sub-
stantialis ad quam est disposita. Nec alienum est
à Philosopho in his casibus ad Deum recurrere,
cum ratio naturalis ostendat, nullam esse tunc
causam creatam sufficientem: si enim aliqua es-
set, maxime Sol; hic autem nullo modo præcon-
tinet animalia & virtutem illorum sentiendi &
appetendi, ergo non potest se solo illa animalia
producere. Deinde, etiam si possit dici, eum præ-
continere aurum, argentum, gemmas, &c. adhuc
non semper potest esse causa immediata illorum,
quia non semper adest illis per operationem in
medio productam: non enim dubium, quin sa-
pè nocturno tempore vltimò disponatur materia,
tunc autem non habet sol vllam operationem in
illam materiam, quia tunc solum insunt alij
Planetæ, ergo tunc non poterit sol eam formam
producere. melius ergo ad Deum recurritur, qui
semper præsens est, & præcontinet omnes effe-
ctus creatos.

Idem dico, quando ex filice oritur ignis, vel
quando ferrum ardens comburit stupam: neque
enim verum reputo, quod à nonnullis docetur,
scilicet, in poris ferri candentis introductum
fuisse ignem; tum quia ferrum ferè nullo habet
poros, tum quia si quos habet, sunt adeò exigui,
vt ignis ibi introductus nequeat conseruari in
tam exigua quantitate. Quod si adhuc ibi velis
occulari ignem, tunc minorem difficultatem ha-
bebit in præsentia ea experientia.

TERTIA CONCLUSIO. Accidens neque vt cau-
sa par-

38 *sa partialis attingit productionem substantiæ.*

Hæc est Scoti & Nominalium, & valde inter nostros communis: quam non probo, ex eo quod res imperfectior nequeat etiam partialiter aliam perfectiorem producere; video enim, speciem impressam obiecti concurrere partialiter ad cognitionem, quæ est perfectior quàm ipsa species impressa: item visio beata est perfectior lumine gloria, à quâ tamen produciatur partialiter. Probo ergo Conclusionem, quia substantiæ naturales operantur, sunt se solis sufficientes ad alias substantias similes producendas, ergo non concurrunt de facto accidentia. Patet consequentia, quia quando datur causâ proportionata vniuoca cum effectu, non est ponendus concursus alterius causæ equiuocæ, vt in simili diximus n. r. r. de accidentibus. Antecedens probatur; quia si calor se solo est proportionatus ad alium calorem, cur non erit ignis proportionatus alteri igni? tam enim æqualis est vnus ignis alteri igni, quàm vnus calor alteri calori. Vnde ad productionem animantium in vtero materno non concurrunt nec partialiter immediatè semen à parente decitum, sed sola mater. loquor de productione animarum materialium; nam anima hominis à solo Deo produciatur, à matre verò ad summum produciatur vnio, de quo infra.

Posses fortè obicere: Sicut non repugnat vna forma substantialis, quæ adæquatè sit productiua alterius, & alia quæ nullo modo sit productiua alterius sibi similis, vt in adamante sæpè dixi; ita etiam non repugnabit altera, quæ sit solum in adæquatè productiua. vnde ergo inferes formam ignis non esse talem? rursus ergo malè inferitur, eam non indigere consortio accidentis. Hæc obiectio probat quidem, sententiam nostram non esse omnino certam, verum licet possit esse talis forma substantialis partialem solum habens virtutem (vt obiectio probat, & ego sæpè alibi dixi) addo tamen, quando nos videmus ad præsentiam talis formæ alteram produci, connaturalius tribui à nobis totalem influxum tali formæ, quia non habemus fundamentum vllud ad dicendum eam indigere alterius consortio, vel ad multiplicandas causas, hoc enim non debet fieri sine necessitate, vt omnes faterentur: quidquid sit, an de potentiâ absolutâ possit esse aliqua indigens consortio alterius, an non. Simili discursu vtat ad distinguendas potentias ab animâ, ad non ponendos gradus heterogeneos, nec duas vniones in composito essentiali; licet admittam libenter, non repugnare aliquam animam indigentem potentiis distinctis, nec esse impossibiles gradus aliquos heterogeneos, aut duas vniones, &c.

Probari solet vterius hæc Conclusio, quia nulla causâ concurrunt naturaliter ad effectum, in quo non relucet aliqua formalitas correspondens illi causæ; sed in igne producto nulla est formalitas quæ correspondeat calori, omnes enim formalitates sufficienter alteri igni respondent, cum sit vtique eiusdem speciei; ergo accidens non potest producere substantiam. Hoc argumentum semper mihi valde debile visum est: multa enim causæ concurrunt ad effectum, in quo non dantur aliquæ speciales formalitates respondentes ipsis, v. g. in effectu causæ secundæ nulla est formalitas respondens Deo, quæ non respondeat etiam creature. Item si potentia distinguatur

ab animâ, nulla est formalitas in cognitione quæ non respondeat potentia, & tamen simul cum illâ concurrat etiam anima; ergo ex hoc capite non est negandus concursus in substantiam.

41 *QUARTA CONCLUSIO.* Non apparet repugnancia in eo, quod detur accidens naturâ suâ potens producere partialiter substantiam inadæquatè. Probat, quia si aliqua ratio repugnantie posset asserri, ea esset desumpta ex minori perfectione accidentis; hanc autem reieci supra: quæ verò desumitur ex defectu formalitatis correspondentis accidenti, proximè refutata est; ergo in ordine ad potentiam absolutam non est repugnancia in eo, quod detur accidens immediatè attingens substantiam inadæquatè, & quo simul, tamquam concausâ, vtatur ipsa substantia ad productionem alterius, quod ex dictis paulò antè in solutione obiectionis contra tertiam Conclusionem clarissimè constat.

SECTIO III.

De causâ instrumentali & principali.

De hac quaestione nonnulli latissimè disputant, sed immeritò; est enim ferè tota quaestio de nomine: certum enim est, in re aliquas causas esse tantum dispositiuas, alias etiam immediatè producentes substantiam, alias concurrentes ad effectus sibi improporcionados vel nobiliores se, alias ad æquales vel etiam imperfectiores, alias concurrere sine eleuatione, alias verò eleuatas. Quæ autem ex his dicendæ sint causæ principales, quæ instrumentales, quaestio est (vt per se constat) de solo nomine, in quâ non deerunt patroni pro quocumque modo loquendi.

Primò, omnes docent, causam æqualis vel maioris perfectionis cum effectu, & habentem proportionem naturâ suâ ad illum, dicendam principalem; quia si quæ alia hoc nomen mereatur, non dubium, quin hæc. Vnde, Deus est causa principalis creaturarum, item vnus ignis respectu alterius, calor respectu caloris, item anima respectu potentiarum & actuum illarum, &c.

Secundò est certum, causam imperfectiorem effectu, nec habentem naturaliter virtutem ad illum, sed egentem eleuatione, esse causam instrumentalem: quod facillè suadet, quia non potest esse imperfectior modus causandi, quàm prædictus; ergo, si quæ causa non est dicenda principalis, sed instrumentalis, maximè hæc. Vnde, si gratia physicè produciatur ab aqua, vt opinantur multi, aqua erit causa instrumentalis, & quia imperfectior gratia, & quia non habet naturalem virtutem ad illam.

Contra hoc secundum suppositum videntur stare aliqui recentiores, docentes, illam esse causam instrumentalem, cui nulla formalitas respondet in effectu. vnde inferunt, etiam si visio beata sit perfectior intellectu, & hic concurrat vt eleuatus; quia tamen in visione beatâ datur formalitas vitalitatis correspondens intellectui, idè hic dicendus est causa principalis visionis: solum ergo poterit esse causa instrumentalis, quæ mediatè & dispositiuè concurrat ad effectum, si de instrumentis naturalibus sermo sit, quia naturaliter (inquit) nequit aliqua causâ immediatè